

Research Paper

Investigating the Lived Experience of Permanent Celibacy from the Perspective of Single Girls

Akbar Talebpour^{1*}, Masoumeh Beiranvand²

1- Associate Professor, Sociology Department, Social Sciences and Economics Faculty, Alzahra University, Tehran, Iran.

2- M.A. in Sociology.

Received: 2021/09/01

Revised: 2022/03/28

Accepted: 2022/06/10

Use your device to scan and read the article online

DOI:

10.30495/jzv.2022.30184.3807

Keywords:

Girls, Celibacy, Causal Conditions, Structural Conditions, Ground Conditions, Grounded theory

Abstract

Introduction: The aim of study was to examine the lived experience of absolute celibacy from the point of view of absolute celibacy girls (unmarried up to 45) by using the analysis of the subjective meanings of this experience from the perspective of the target society in order to create indigenous theory.

Methods: Examining the central concept of research by using the grounded theory method in three; open, central and selective coding stages was done to determine the causal, structural and intervening conditions involved in absolute celibacy. 23 unmarried girls were interviewed as study subjects by using an unstructured in-depth interview technique, and interviews with the respondents continued until theoretical saturation. The validity of the research was done by using the credibility of the members and presenting the results to the studied people, which indicated the validity of results, the reliability of research was done by using the process audit and the careful audit of experts confirmed the correctness of all steps of research.

Findings: Research results showed; absolute celibacy in contextual conditions; economic problems, father's addiction, loss of origin family, lack of family members responsibility, intergeneration gap between children and parents, and girls not being understood by parents, among the causal conditions; lack of freedom in choosing a spouse, high level of expectations, failure in love and mistrust of men, and structural conditions; wrong customs, father's unnecessary prejudice, neighbors' comments, discrimination between boys and girls, girls' vulnerability, and the cultural poverty of the surrounding people lead to aggravation of the issue.

Citation: Talebpour, A., Beiranvand, M., Investigating the lived experience of permanent celibacy from the perspective of single girls. Quarterly Journal of Women and Society. 2022; 13 (51): 95-114.

*Corresponding author: Akbar Talebpour

Address: Associate Professor, Sociology Department, Social Sciences and Economics Faculty, Alzahra University, Tehran, Iran.

Tell: 09122209687

Email: a.talebpour@alzahra.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

The increase in the age of marriage and the occurrence of permanent celibacy in the society are caused by the problems that have emerged as a result of major changes at the level of society and have been observed not only in Iran, but even in developed countries. According to the data of the latest census of the Iranian Statistics Center, the absolute celibacy of girls during the years 1966, from (0.84) to (1.19) in 1996 had an increasing trend and in 2016 to (3.73) and to more than It has reached three times. (Portal of Iran Statistics Organization). In such a situation, understanding the lived experience of unmarried girls from the phenomenon of absolute celibacy is a subject that needs further investigation because this phenomenon as a social harm has complications such as sadness, depression, lack of motivation, aimlessness and feeling of deprivation, and change. Fertility pattern and reduction of population growth and loss of population pyramid balance and as a result population aging for the society. Considering the negative consequences of the phenomenon of absolute celibacy for girls, it is necessary and necessary that its causes and consequences and in general the dimensions of this phenomenon are studied and investigated sociologically using different approaches. It is obvious that investigating the causes and background The effects of the phenomenon of absolute celibacy and also the consequences of this phenomenon from the perspective of people with lived experience using a qualitative approach are of double importance and can help the trustees in the field of reducing the harm caused by this phenomenon on the one hand and preventing the increase of the phenomenon. On the other hand, according to such an approach, in this research, we have sought to investigate the mental meanings of definitively single girls in relation to the phenomenon of definitive celibacy and its causes and consequences.

Methods

In the present study, a qualitative method was used to study the lived experience of girls over 45 years old about the phenomenon of permanent celibacy. The respondents were among the unmarried girls that the researchers had access to, and these selected people were unmarried girls available to the researchers and living in cities; were Isfahan, Arak, Tehran, Qom and Hamadan, the subjects of the research were selected using targeted theoretical sampling until reaching theoretical saturation, because sampling and research work in grounded theory should continue until the researcher reaches theoretical saturation and He reaches a point where he feels that new interviews do not highlight new aspects of the study (24). Based on this, complete theoretical saturation was done using the analytical induction technique in order to ensure the completion of the sampling work, which means that after studying each case and analyzing the results, the extracted concepts were checked inductively to determine whether there is a concept Is there still something in the field that needs to be discovered in the next case or not? An interview with the study group was conducted in order to extract the components of the lived experience of definitive celibacy in the form of an unstructured in-depth interview. The research findings were analyzed based on the systematic method of Strauss and Corbin, which has a regular method based on continuous comparison of data, and the causal, contextual, interventional conditions, strategies and consequences of absolute celibacy were examined using this coding method. and research findings in three stages of coding; Open, central and selective were coded to extract the conceptual model of the research.

Findings

In this research, in-depth interviews were conducted with 23 unmarried girls. In order to comply with research ethics, the real names of the interviewees are avoided in

this chapter, but the researchers have tried to understand through in-depth interviews. They should be deeply explored and the answers to the research questions should be clearly and scientifically stated in the form of several categories. The results of the interviews showed that, despite the opinion of many people in the society, staying away from marriage was not only based on individual satisfaction, and in all the interviews conducted, the girls admitted that the social and cultural conditions of the society and, of course, more importantly, the uneven conditions of the family. In the end, it has led to their forced celibacy. Results showed; absolute celibacy in contextual conditions; economic problems, father's addiction, loss of origin family, lack of family members responsibility, intergeneration gap between children and parents, and girls not being understood by parents, among the causal conditions; lack of freedom in choosing a spouse, high level of expectations, failure in love and mistrust of men, and structural conditions; wrong customs, father's unnecessary prejudice, neighbors' comments, discrimination between boys and girls, girls' vulnerability, and the cultural poverty of the surrounding people lead to aggravation of the issue.

Conclusion & Discussion

Abstention from marriage and its delay often cause imbalance in the population, low fertility, abnormal behavior, abdication of responsibility, increase in social damage, loss of opportunities and certain physical and psychological complications in society. Nowadays, the phenomenon of delay in marriage age is not a personal problem but a social problem and the phenomenon of celibacy has become a general problem and in practice most Iranian families are facing this problem. In this research, using a qualitative method in order to identify the problems of unmarried girls, the lived experiences of these people from unmarried women were investigated. The results of the research showed that absolute celibacy is affected by specific contextual, causal

and intervening conditions, and specific strategies are applied by the executors of absolute celibacy and ultimately lead to certain consequences. The results of the research were aligned with the results of Khosravi et al.'s studies on the strategies of unmarried girls to improve their lives, and the study subjects made extra efforts to improve their conditions. The results of the study were aligned with Ganji et al.'s studies on the typology of unmarried girls, and the research results were aligned with Ganji et al.'s study on the decisive role of cultural changes and the economic background of the society in achieving the necessary conditions for lowering or increasing the age of marriage. In addition, the research results were in line with Zarean's study on the two types of singleness, harmful and pleasurable, in such a way that the people studied in the present study had almost the same division of celibacy, also the results of the research were with the results of the research of the Yazdi school that isolated single girls. It was shown above that there was an alignment in such a way that the people studied showed some degree of personal and social isolation. The results were completely consistent with the studies of Hosseini and Yazidi about the dual feelings (independence and loneliness) of single people. Regarding the similarities and differences with foreign research backgrounds, it can be said that the results of the research are in line with the results of Yoo's research in South Korea, which shows the distinct patterns of delay in marriage among generations that were burdened by successive political changes such as the World War and the Korean War. May it be in a way that among the studied society, who were mostly from the generation of the revolution, and such events were effective in the non-marriage of the study subjects. Also, the research results were significantly different from McDill et al.'s study on self-esteem of definitively celibate American women and satisfaction with their status, but the

research results were consistent with McDill et al.'s study on adaptation to loneliness. In addition, the results of the research did not show any similarities or differences with the results of the studies of Wake and Holland, and the type of people studied by Wake and Holland were completely different from the people of this research. In addition, the results of the present study did not show any similarity or difference with the results of the studies of Parker et al (17).

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

High sensitivity of this topic required the informed consent of the research participants, so all participants expressed their informed consent to the topic before the interview, and as a moral commitment, the participants had the right to withdraw at any stage of the research, giving sufficient time to Understanding the interview

questions, maintaining the anonymity and confidentiality of the respondents' personal information, as well as honest analysis and interpretation based on respecting the rights of stakeholders were other ethical principles that the authors considered.

Funding

The study was conducted at the personal expense of researchers.

Authors' contributions

In conducting this research, the first author; A, T was responsible for data analysis and the second author;M,B was responsible for conducting the interview.

Conflicts of interest

This research is not in conflict with personal or organizational interests.

مقاله پژوهشی

بررسی تجربه زیسته مجرد قطعی از منظر دختران مجرد

اکبر طالب پور^{۱*}، معصومه بیرانوند

۱- دانشیار گروه جامعه شناسی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

۲- کارشناس ارشد علوم اجتماعی، بروجرد، ایران

چکیده

هدف: هدف مطالعه بررسی تجربه زیسته مجرد قطعی از دیدگاه دختران واقع در سن مجرد قطعی (عدم ازدواج تا ۴۵ سالگی) با استفاده از واکاوی معانی ذهنی این تجربه از منظر جامعه هدف به منظور نظریه سازی بومی در این حوزه بود.

روش: بررسی مفهوم مرکزی تحقیق با استفاده از روش گراندد تئوری در سه مرحله کدگذاری، باز، محوری و گزینشی انجام شد تا شرایط علی، ساختاری و مداخله گر دخیل در پدیده مجرد قطعی مشخص شود. با ۲۳ نفر از دختران مجرد قطعی به عنوان افراد مورد مطالعه با استفاده از تکنیک مصاحبه عمیق بدون ساختار گفتگو شد و مصاحبه با پاسخگویان تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. روایی تحقیق با استفاده از اعتبار اعضا و ارائه نتایج به افراد مورد مطالعه انجام شد که حاکی از روایی نتایج تحقیق بود. همچنین پایایی تحقیق با استفاده از حسابرسی فرآیند انجام شد و حسابرسی دقیق صاحب نظران درستی تمام گام‌های تحقیق را تأیید نمود.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان دادند مجرد قطعی در شرایط زمینه‌ای، مشکلات اقتصادی، اعتیاد پدر، از بین رفتن خانواده مبدأ، مسئولیت پذیر نبودن اعضای خانواده، تفاوت نسلی فرزندان و والدین و درک نشدن دختران از سوی والدین رخ می‌دهد. در این میان شرایط علی، بازی ندادن دختر در انتخاب همسر، بالابودن سطح انتظارات، شکست عشقی و بی اعتمادی به مردان، و شرایط ساختاری، آداب و رسوم غلط، تعصب بی مورد پدر، اظهار نظر همسایگان، تبعیض میان دختران و پسران، آسیب پذیری دختران، و فقر فرهنگی اطرافیان موضوع را تشدید می‌کند.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۱۱

تاریخ داوری: ۱۴۰۱/۰۱/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۲۰

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

10.30495/jzv.vj.2022.30184.3807

واژه‌های کلیدی:

دختران، مجرد قطعی، شرایط علی، شرایط ساختاری، شرایط زمینه‌ای، گراندد تئوری

* نویسنده مسئول: اکبر طالب پور

نشانی: دانشیار گروه جامعه شناسی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

تلفن: ۰۹۱۲۲۲۰۹۶۸۷

پست الکترونیکی: a.talebpour@alzahra.ac.ir

مقدمه

تجرد قطعی به وضعیتی گفته می‌شود که احتمال یا شانس ازدواج پس از آن سن خاص وجود ندارد و افرادی که به این سن می‌رسند دیگر اقدام به تشکیل خانواده و ازدواج نمی‌کنند. این شاخص معرف نسبت کسانی است که هرگز ازدواج نمی‌کنند و دامنه سنی آن برای دختران ۴۵ سال و برای پسران در حدود ۴۹ سالگی می‌باشد. بررسی سیر تحولات جوامع نشان می‌دهد که ازدواج و خانواده به عنوان نهادهای اجتماعی، در جریان تغییرات جهانی، دچار دگرگونی شده و ساختی نوین پیدا کرده‌اند. (۲۴) با گذشت زمان و ایجاد تحول ساختاری در جامعه و ایجاد دگرگونی‌های اساسی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در دوران مدرنیته، شاهد آن هستیم که الگوهای سن ازدواج دگرگون شده‌اند و پدیده‌هایی همچون جوانانی که فرصت ازدواج نمی‌یابند، جوانانی که به خاطر سنت‌های غلط اجتماعی مجبور به خانه‌نشینی هستند و جوانانی که دوست دارند مدت زیادی از عمر خود را مجرد باشند (۲).

خودداری از ازدواج و تأخیر آن، اغلب سبب عدم تعادل در جمعیت، باروری پایین، نابهنجاری در رفتار، سلب مسئولیت، افزایش آسیب‌های اجتماعی، از دست دادن فرصت‌ها و عوارض جسمی و روانی خاصی در افراد جامعه می‌گردد (۶). امروزه پدیده تأخیر در سن ازدواج نه به عنوان یک مسأله و مشکل شخصی بلکه به عنوان یک مسأله اجتماعی نمود پیدا کرده، پدیده تجرد به صورت یک مشکل عمومی درآمده است و در عمل بیشتر خانواده‌های ایرانی با این مسأله رو به رو هستند. جوانانی که تا سن بالا با پدر و مادر خویش زندگی می‌کنند و برای آغاز زندگی توقع‌های بالایی دارند، در ازدواج دچار مشکلات جدی شده‌اند. (۵)

افزایش سن ازدواج و بروز تجرد قطعی در جامعه، ناشی از مشکلاتی است که در نتیجه تغییرات کلان در سطح جامعه پدید آمده است و نه فقط در ایران، بلکه حتی در کشورهای توسعه‌یافته نیز مشاهده شده است. براساس داده‌های آخرین سرشماری مرکز آمار ایران تجرد قطعی دختران طی سال‌های ۱۳۴۵، از (۰/۸۴) تا ۱۳۷۵، (۱/۱۹) روند رو به افزایشی داشته و در سال ۱۳۹۵ به (۳/۷۳) و به بیش از سه برابر رسیده است. (درگاه سازمان آمار ایران) در چنین شرایطی درک تجربه‌زیسته دختران مجرد از پدیده تجرد قطعی موضوعی است که نیازمند بررسی بیشتری می‌باشد؛ چرا که این پدیده به عنوان یک آسیب اجتماعی دارای عوارضی مانند غم، افسردگی، بی‌انگیزگی، بی‌هدفی و احساس محرومیت، و تغییر الگوی باروری و کاهش رشد جمعیت و از بین رفتن تعادل هرم جمعیتی و در نتیجه پیری جمعیت برای جامعه می‌باشد. با توجه به پیامدهای منفی پدیده تجرد قطعی برای دختران، لازم و

ضروری است که علل و پیامدهای آن و به طور کلی ابعاد این پدیده مورد مطالعه و بررسی جامعه‌شناختی با استفاده از رویکردهای مختلف قرار گیرد بدیهی است که بررسی علل و زمینه‌های پدیده تجرد قطعی و همچنین پیامدهای این پدیده از دیدگاه افراد دارای تجربه‌زیسته با استفاده از رویکرد کیفی حائز اهمیت دو چندان بوده و می‌تواند به متولیان امر در زمینه کاهش آسیب‌های مترتب بر این پدیده از یک سو و پیشگیری از افزایش پدیده مورد نظر از سوی دیگر کمک نماید. با توجه به چنین رویکردی در این پژوهش به دنبال بررسی معانی ذهنی دختران مجرد قطعی در رابطه با پدیده تجرد قطعی و علل و پیامدهای آن بوده ایم.

پیشینه و ادبیات نظری تحقیق

الف) داخلی

خسروی و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه خود نشان دادند مواردی نظیر احساس عدم پیشرفت، احساس پوچی و سردرگمی در زندگی، احساس سربار بودن در خانواده و افسردگی، تنهایی مزمن، قضاوت و پیش‌داوری ناصواب، پافشاری خانواده بر تسریع ازدواج، قربانی شدن و فداکاری به خاطر شرایط نامساعد خانواده و ناامنی مالی و اقتصادی از جمله دلایل تجرد قطعی دختران بالای ۳۰ سال بوده است. همچنین بر اساس نتایج این تحقیق تلاش جهت توانمندسازی و کسب مهارت، حفظ سلامت و جوانی و کسب استقلال از مهم‌ترین استراتژی‌های می‌باشد که دختران مجرد برای بهبود زندگی خود در پیش می‌گیرند (۱۲).

گنجی و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای با گونه‌شناسی دختران ازدواج نکرده‌ی ایلامی برحسب دلایل تجرد نشان دادند که هشت سنخ دختران مجرد، سردرگم، سرخورده، مبادله‌نگر، استقلال‌طلب، انگ‌خوردگان، کمال‌گرا، گرفتار در پنجره‌نگرشی بسته و تعویق ازدواج تا تحقق اهداف را می‌توان در تفسیر وضعیت دختران ازدواج نکرده استخراج نمود. بر اساس نظر محققین به طور کلی می‌توان از نقش قاطع تغییرات فرهنگی و بستر اقتصادی جامعه مورد مطالعه در محقق شدن شرایط لازم در کاهش یا افزایش سن ازدواج دختران بحث نمود (۸).

زارعان (۱۳۹۷) در پژوهشی کیفی به بررسی اکتشافی دلایل تأخیر در سن ازدواج از دیدگاه دختران دانشجوی شهر تهران پرداخته است. نتایج تحقیق وی نشان می‌دهد که شرکت‌کنندگان زندگی مجردی را به دو گونه «مجردی آسیب‌زا» و «مجردی لذت‌بخش» تقسیم می‌کنند. دلیل به تأخیر انداختن ازدواج توسط دختران مجرد را می‌توان به دو مفهوم اصلی «مناسبت درونی» و «مناسبت بیرونی» محدود دانست. پاسخگویان «سادگی در ازدواج، قدرت درک متقابل در ازدواج، شجاعت برای اقدام ازدواج،

نکرده‌اند انجام داده‌اند. با استفاده از چارچوبی یکپارچه از زن‌گرایی آفریقا و تعامل‌گرایی نمادین، این مطالعه پدیدارشناسی هرمنوتیکی کیفی، از مصاحبه‌های جامع فردی استفاده کرده است تا تجربیات ۲۶ مرد و زن سیاه‌پوست را که هرگز ازدواج نکرده‌اند و بین ۲۵ تا ۳۵ سال سن داشته‌اند را در مورد تلاش‌های آنها برای تزکیه و حفظ رابطه عاشقانه صمیمی، روابط و همچنین میل آنها به ازدواج تحلیل نماید. یافته‌های تحقیق آنها حاکی از احساسات متفاوتی از تجربیات زندگی شرکت‌کنندگان در توسعه و پایداری روابط عاشقانه داشت و همچنین پیامدهای بالینی لزوم حضور مؤثر در روابط و تجربیات عاشقانه سیاه‌پوستان را در زمینه‌های اجتماعی، تاریخی و فرهنگی آنها را نشان داد (۱).

یو^۲ (۲۰۱۶) با استفاده از داده‌های سرشماری، مطالعه‌ای با هدف بررسی روند تأخیر در ازدواج در میان زنان در کشور کره انجام داده است. او در این مطالعه با انتخاب پنج کوهورت از زنان متولد شده بین سال‌های ۱۹۱۶ تا ۱۹۸۵ (کوهورت شامل یک گروه سنی پنج ساله بوده است)، تغییرات نسبت تجرد آنها را بررسی کرد. یو نشان داد که نسبت افراد هرگز ازدواج نکرده در سن ۳۵ و ۳۹ سالگی، در کوهورت‌های جدیدتر بسیار افزایش یافته و دو الگوی متمایز تأخیر در ازدواج در بین کوهورت‌ها مشاهده می‌شود؛ یکی در بین کوهورت‌های متولد ۱۹۳۰ و اوایل دهه ۱۹۴۰ که بار تحولات سیاسی پی‌درپی مانند جنگ جهانی و جنگ کره ملازم بوده‌اند و الگوی دیگر، تأخیر ازدواج در بین متولدان بعد از سال ۱۹۷۰ که نسبت افراد هرگز ازدواج نکرده آنها در ۴۵ سالگی در حال افزایش است (۲۵).

ویک و هالند (۲۰۱۵) در پژوهشی با بررسی ازدواج متولدین بین سال‌های ۱۹۷۲ و ۱۹۸۹ الگوی ازدواج تأخیری در اسکاندیناوی را به عنوان عامل مؤثری بر تصمیم فرزندان مهاجران بر ازدواج در سنین بالاتر در دو کشور سوئد و نروژ می‌باشد؛ همچنین ازدواج با اتباع کشور میزبان در نتیجه سازگاری زناشویی در میان فرزندان مهاجر در این دو کشور از درصد بالایی برخوردار بود است (۲۶). پارکر^۳ و همکارانش (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای در آمریکا، تغییرات نسبت افراد هرگز ازدواج نکرده در بین جوانان ۲۵ ساله و بزرگتر بررسی کردند. آنها دریافتند که طی سال‌های (۲۰۱۲-۱۹۶۰) درصد تجرد افراد ۲۵ ساله و بزرگتر در مردان از ۱۰ به ۲۳ درصد و در زنان از ۸ به ۱۷ درصد افزایش یافته و شکاف زیادی نیز بین مردان و زنان ایجاد شده است. در میان چهار گروه سفید پوست، سیاه پوست، آسیایی و اسپانیایی زبان، بیشترین افزایش درصد تجرد به سیاهان مربوط بوده است. ضمن اینکه، طی سال‌های مذکور سهم افراد با تحصیلات بیشتر، در بین افراد هرگز ازدواج

مهارت اداره زندگی مستقل، حمایت خانواده نه دخالت در ازدواج و همگونگی فرهنگی» را در ازدواج به هنگام مؤثر دانسته‌اند (۲۶). مدرسی یزدی و همکاران (۱۳۹۶) پژوهشی پیمایشی تحت عنوان «بررسی انزوای اجتماعی دختران مجرد و عوامل فرهنگی- اجتماعی مؤثر بر آن (مطالعه دختران مجرد بالای ۳۰ سال شهر یزد)» انجام داده‌اند. نتایج تحقیق حاکی از این بوده است که میزان متوسط انزوای اجتماعی در بین جمعیت نمونه، ۶۳/۰۹ درصد است و این مقدار نشان‌دهنده درجه انزوای نسبتاً زیاد در بین آنهاست. همچنین، از بین متغیرهای باقی‌مانده در الگوی رگرسیون، باورهای سنتی و نوع برداشت از خود در مجموع بیشترین تأثیر را بر میزان انزوای اجتماعی داشته‌اند که بیشترین تأثیر، مربوط به متغیر برداشت از خود بوده است (۱۳).

حسینی و ایزدی (۱۳۹۵) در تحقیق کیفی خود در رابطه با پدیدارشناسی تجربه زیسته زنان مجرد بالای ۳۵ سال شهر تهران به این نتیجه رسیدند که علی‌رغم تفاوت در علل تجرد (تجرد خودخواسته، تجرد ناخواسته) بیشتر سوژه‌ها احساسات دوگانه‌ای نسبت به تجرد دارند. آنها از یک سو از استقلال و آزادی ناشی از تجرد راضی و خشنود هستند و از سوی دیگر احساس تنهایی کرده و دیگران را به ازدواج توصیه می‌کنند. استقلال نیز به دو شکل ذهنی و عینی و هویت ناقص (با زیرمقولات هویت تکامل نیافته و هویت جنسی تحقق نیافته) مقولات دیگری بودند که از تحلیل مصاحبه‌ها استنباط شدند. نویسندگان به سه دسته از عوامل اصلی در خصوص تجرد زنان دست یافتند. استقلال اولین مفهومی است که در پژوهش مورد نظر، به دو بعد عینی و ذهنی تقسیم شده است. در بعد عینی فرد تا هنگام حضور پدر و مادر به واسطه وابستگی و ارتباط و زندگی با آنها به آن دست نمی‌یابد، در بعد ذهنی خودمختارانه برای زندگی‌اش تصمیم‌گیری می‌کند و خودخواسته به تجرد تن می‌دهد. احساسات دوگانه مفهوم دیگری است که به آن پرداخته شده است و معتقدند که دختران از یک طرف احساس آزادی و رهایی دارند و از طرف دیگر کمبودهای را داشته‌اند که این سبک از زندگی را توصیه نمی‌کنند. ترس از هویت مخدوش را با استفاده از مفهوم «داغ ننگ»، گافمن نیز تبیین کرده و عنوان کرده‌اند که فرد به واسطه تجرد در پایین‌ترین سلسله مراتب اجتماعی قرار می‌گیرد و گرفتار لکه بدنامی تنگی می‌شود که جامعه به او نسبت داده است (۱۰).

ب) خارجی

اوسان و هاردی (۲۰۱۷) تحقیق کیفی درباره کاهش ازدواج‌های سیاه‌پوستان و ظهور سیاه‌پوستان که هرگز ازدواج

³ Parker

¹ Awosan & Hardy

² Yoo

معانی ذهنی مجردان قطعی زن در باب پدیده تجرد قطعی مکشوف شود.

مبانی نظری

کلوود و اوهلین معتقدند بی‌اعتمادی نسبت به جنس مخالف، وسواس بیش از اندازه در انتخاب همسر و فراهم بودن زمینه ارضای نامشروع، عواملی هستند که در تأهل تأخیر ایجاد می‌کنند. بر اساس نظریه فرصت‌های نابرابر کلوود و اوهلین می‌توان گفت انحرافات اجتماعی و مسأله اجتماعی با ساخت اجتماعی و گروهی ارتباط دارد. بر اساس این نظریه زمانی که ابزار و امکانات نامشروع آسانتر از وسایل و امکانات مشروع در اختیار افراد به ویژه جوانان قرار می‌گیرد، امکان انحراف بسیار زیاد است و در صورتی که هیچ کدام از ابزار مشروع و نامشروع در اختیار جوانان قرار نگیرد، آنها به ولگردی، اعتیاد به مواد مخدر، اعتیاد به الکل و... روی می‌آورند. (۱۸)

بر اساس نظریه آنومی امیل دورکیم، به وجود آمدن مسأله اجتماعی مثل تأخیر در ازدواج جوانان، ناشی از تضعیف هنجارهای اجتماعی است. وقتی تغییرات ساختاری ناشی از پیشرفت و پسرقت سریع اقتصاد، یک ساخت هنجارمند را به هم بریزد و امیال از قید هنجارها آزاد شوند و منابع اقتصادی اجتماعی برای پاسخ به خواهش‌ها محدود باشد و رقابت برای رسیدن به اهداف دست‌نیافتنی افزایش یابد، فرد نمی‌داند که نمی‌تواند به هر خواهش دست یابد و لذت در رقابت است و هدف دست‌نیافتنی. کوشش‌ها افزایش می‌یابد و نتیجه کمتری حاصل می‌شود. در این وضعیت شوق زندگی از میان می‌رود در نتیجه زمینه گرایش به انحراف در جامعه فراهم می‌گردد. در ایران نیز مطالعات انجام شده بیانگر آنست که تضعیف باورها و تعهدات باعث تأخیر در ازدواج جوانان می‌شود. (۱۹)

در مدل تالکوت پارسونز چهار خرده نظام فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی نظام یافته است که در ارتباط با یکدیگر هستند و عهده‌دار کارکرد حفظ و تداوم الگوها، نیل به اهداف، انطباق با شرایط محیطی و یگانگی و انسجام اجتماعی هستند. (۲۰) به نظر پارسونز، فرآیند توسعه صنعتی به بروز اشتقاق در خانواده منجر شده است و دلیل این تحول نخست جدا ساختن خانواده از شبکه خویشاوندی و سپس کاهش گروه خانگی به خانواده تک‌هسته‌ای کوچک است و در نتیجه خانواده تمام عملکردهای تولیدی، سیاسی و دینی خود را از دست داده، صرفاً به واحد سکونت و مصرف مبدل شده است. تمام عملکردهای آموزشی و اقتصادی خانواده بین خانواده و دیگر نهادها تقسیم شده است و تنها کارکرد مهمی که باقی مانده، فراهم آوردن

نکرده افزایش یافته است. پارکر و همکارانش بخشی از مطالعه را نیز به بررسی نسلی وضعیت تجرد اختصاص داده‌اند؛ آنها با محاسبه نسبت افراد هرگز ازدواج نکرده در سن ۳۴-۲۵، ۴۴-۳۵، ۵۴-۴۵ نسل‌ها (تعداد پنج نسل) نشان دادند که در نسل‌های جدید، سهم بیشتری از افراد هرگز ازدواج نمی‌کنند. آنها همچنین در پیش بینی نسلی خود تا سال ۲۰۳۰ نیز نشان دادند که جوانان آمریکایی در حالی که به میانه دهه ۴۰ و ۵۰ زندگی خود می‌رسند که ۲۵ درصدشان ممکن است هرگز ازدواج نکنند (۱۷).

نتیجوه و ابانیه^۱ (۲۰۱۴) در مطالعه ای با انجام ۲۷ مصاحبه عمیق با زنان ۳۰ سال به بالای هرگز ازدواج نکرده در لاگوس نیجریه، دریافتند که استقلال و توانمندی اقتصادی و همچنین ترجیحات فرد در انتخاب همسر و نیز تجربیات زناشویی زنان متأهل، عوامل خانوادگی، باورهای فرهنگی و تحصیلات بالا از عواملی هستند که موجب عدم گرایش دختران به ازدواج شده است (۱۶).

بشرا الخولی^۲ (۲۰۱۱) در مطالعه ای پیرامون علل تجرد قطعی زنان در مصر به این نتیجه دست یافت که یکی از علل مهم تجرد قطعی دختران در مصر، عدم تمایل این دختران با مردانی است که از نظر تحصیلات در سطح پایینی قرار دارند.

مک‌دیل^۳ و همکاران (۲۰۰۶) در یک مطالعه پیمایشی در آمریکا با سؤال بررسی میزان عزت نفس زنان ازدواج نکرده نشان دادند که زنان آمریکایی دارای تجرد قطعی از نظر اجتماعی مولد بوده و از وضعیت خود رضایت دارند، به خوبی خود را با وضعیت تنهایی انطباق داده اند و به تنهایی کارهای خود را در خانواده انجام می‌دهند (۱۰).

جمع بندی پیشینه نظری؛ با عنایت به پیشینه نظری داخلی و خارجی تحقیق می‌توان گفت ازدواج و یا عدم ازدواج تحت تأثیر عوامل ساختاری و بیرونی از یک سو و عوامل فردی و درونی از سوی دیگر است که معمولاً برآیند این عوامل، تعیین کننده زمان ازدواج و چگونگی وضعیت زناشویی در جامعه خواهد بود. بدیهی است در بررسی این عوامل متذکر شویم که عوامل ساختاری از اختیار و کنترل فرد خارج هستند اما عوامل فردی و درونی بیشتر در اختیار فرد قرار دهند اما همواره یک هماهنگی میان عوامل ساختاری و فردی وجود دارد که راهنمای افراد در ازدواج و یا عدم ازدواج محسوب می‌شود. همچنین مرور پژوهش‌ها و نظریات پیشین مرتبط با موضوع تحقیقی حاضر نشان می‌دهد بیشتر تحقیقات پیشین به روش پیمایشی انجام گرفته‌اند اما در تحقیق حاضر هدف آن بوده است که با استفاده از روش گراندد تئوری

³ McDill

¹ . Ntoimo & Abanihe

² . Boshra El-Khouly

اقتصادی، حفظ اصل و نسب، احساس خوشی در سال خوردگی) بلکه شامل مجازات اجتماعی از قبیل انزوای اجتماعی و ننگ و رسوایی به دلیل بی‌فرزندگی یا تجرد قطعی از سنی معین به بعد است. (۱۱).

روش پژوهش و ابزار پژوهش

در مطالعه حاضر از روش کیفی به منظور مطالعه تجربه‌زیسته دختران بالای ۴۵ سال از پدیده تجرد قطعی استفاده شده است. پاسخگویان از جمله دختران مجرد قطعی بودند که محققین به آنها دسترسی داشتند و این افراد منتخبی از دختران مجرد قطعی در دسترس محققین و ساکن در شهرهای اصفهان، اراک، تهران، قم و همدان بودند. افراد مورد مطالعه پژوهش با استفاده از نمونه گیری نظری هدفمند تا رسیدن به اشباع نظری^۵ انتخاب شدند چون نمونه گیری و کار تحقیق در گراند تئوری باید تا جایی ادامه یابد که محقق به اشباع نظری رسیده و به جایی برسد که احساس کند مصاحبه‌های جدید ابعاد تازه‌ای از مطالعه را برجسته نمی‌سازند (۲۴). بر این اساس اشباع نظری کامل با استفاده از تکنیک استقرای تحلیلی به منظور اطمینان یافتن از پایان دادن به کار نمونه‌گیری انجام شد؛ بدین معنا که پس از مطالعه هر مورد و تحلیل نتایج به صورت استقرایی مفاهیم استخراجی بررسی شد تا مشخص شود آیا مفهومی در حوزه مورد بررسی هنوز وجود دارد که نیاز باشد در مورد بعدی به دنبال کشف آن باشیم یا خیر (۲۲). مصاحبه با گروه مورد مطالعه به منظور استخراج مؤلفه‌های تجربه زیسته تجرد قطعی در قالب مصاحبه عمیق بدون ساختار انجام شد. تحلیل یافته‌های پژوهش بر اساس روش سیستماتیک استراوس و کوربین که دارای شیوه‌ای منظم و بر مبنای مقایسه پیوسته داده‌ها است، صورت گرفته و شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌ای، راهبردها و پیامدهای تجرد قطعی با استفاده از این شیوه‌ی کدگذاری بررسی گردید و یافته‌های تحقیق در سه مرحله کدگذاری، باز، محوری و گزینشی جهت استخراج مدل مفهومی تحقیق کدگذاری شد چون در گراند تئوری علاوه بر گردآوری و تحلیل داده‌ها که در تعامل با یکدیگر قرار دارند باید میان شرایط، عوامل، راهبردها و پیامدها ارتباط منطقی ایجاد شود تا خط سیر تحلیلی نظریه زمینه‌ای بر آن استوار گردد (۴). همچنین با توجه به ویژگی مهم گراند تئوری درباره اینکه از استدلال استقرایی برای ورود به سطح خرد واقعیت، از استدلال قیاسی برای ساخت الگوی نظری عام و همچنین از استدلال استقهامی برای درک

عوامل جامعه‌پذیری کودکان و برتر از همه شرایط سبک تعادل روانی برای بزرگسالان است. (۲۱)

ویلیام گود^۱ در نظریه نوسازی^۲ معتقد است پایه نظری بسیاری از تحقیقات در زمینه تغییرات و تحولات خانواده به ویژه سن ازدواج است. طبق این نظریه، مدرانیسیون یا نوسازی در سطوح فردی و اجتماعی زمان ازدواج را تحت تأثیر قرار داده است. از این میان مهم‌ترین عوامل مدرانیسیون می‌توان به گسترش فرصت‌های تحصیلی، تغییر در نیروی کار و فعالیت‌های شغلی، اشتغال زنان و شهرنشینی اشاره کرد. به اعتقاد گود، ازدواج افرادی که در مناطق شهری زندگی می‌کنند، به دلیل شیوه زندگی متفاوت و نیز کنترل اجتماعی ضعیف‌تر شهری، نسبت به مناطق روستایی، با تأخیر صورت می‌گیرد. (۹)

بکر^۳ تفسیر مناسبی از زمان تصمیم‌گیری افراد برای ازدواج ارائه کرده است. او معتقد است پدیده‌ای مانند ازدواج را می‌توان از زاویه عرضه و تقاضا مطالعه کرد. به عقیده او، زن و مرد هر یک، دارای قابلیت‌ها، توانمندی‌ها و جاذبه‌های خاصی هستند و این ویژگیها را به دیگری عرضه می‌کنند به گونه‌ای که توانمندی‌ها، مهارت‌ها و تجربیات هر یک از آنها (سرمایه انسانی) برای دیگری از جاذبه خاصی برخوردار است. با این درک متقابل، زن و مرد وارد عرصه معامله‌ای مشترک می‌شوند و با عقد قرارداد سعی می‌کنند هم افزایی لازم را ایجاد کنند و کارایی و بهره‌وری خود را به حداکثر برسانند. بنابراین افراد، زمانی تصمیم به ازدواج می‌گیرند که باور کنند در صورت ازدواج کردن، منافع آنان بیشتر از زمان مجردی است. (۳) البته جامعه‌شناسان دیگر، این تفکر را بر تمام عرصه‌های زندگی و خانوادگی تعمیم داده‌اند، مثلاً انتخاب عقلانی به افراد می‌گوید که ازدواج زن با مردی که درآمد ناچیزی دارد یا اصلاً شغل مناسبی ندارد اقدامی منطقی نیست، به خصوص وقتی که زن از درآمد خوبی برخوردار است، تحصیلات عالی دارد و حتی فرصت شغلی بهتری در انتظار اوست. در این وضعیت، اقدام به چنین ازدواجی عقلانی نخواهد بود. (۱۵)

دیکسون^۴ در باب الگوی ازدواج، بر اهمیت سه متغیر دسترسی^۵، امکان^۶ و تمایل^۷ تأکید دارد. دسترسی از طریق توازن نسبت سنی - جنسی افراد در سن ازدواج و روش‌های انتخاب همسر تعیین می‌شود. امکان به وضعیت اجتماعی و اقتصادی مربوط می‌شود که برای زوج‌های جوان جهت تشکیل خانواده ضروری است و در نهایت تمایل توسط فشار اجتماعی و تحریک و انگیزش فردی برای ازدواج تعریف می‌شود. فشار اجتماعی نه فقط شامل پاداش اجتماعی (از قبیل عشق و عاطفه، حمایت

⁵ Arealability

⁶ Feasibility

⁷ Desirability

⁸ Theoretical Saturation

¹ Goode

² Modernization theory

³ Becker

⁴ Dixon

موضع امیک^۱ کنش گران اجتماعی استفاده می شود (۱۴). با عنایت به مدل الگویی گراند تئوری درباره شرایط زمینه ای، علی و مداخله گر و ... در اینجا ابتدا مدل الگویی گراند تئوری جهت نظریه سازی ارائه می شود و سپس به توضیح ادامه روند مطالعه اشاره می شود.

با عنایت به موارد فوق می توان گفت تحقیق حاضر تلاشی برای توصیف غیر کمی از موقعیت ها، حوادث و تلاشی برای ارائه تعبیر و تفسیر معانی مورد نظر جامعه هدف در موقعیت های طبیعی بود و به عبارت بهتر در این تحقیق نگاه امیک به پدیده تجرد قطعی وجود داشته است تا مقولات فکری گروه مورد تحقیق برای توصیف نگرش و رفتارهایشان مورد تایید قرار گیرد. به منظور بررسی روایی^۲ یافته های پژوهش و مفاهیم استخراج شده در قالب مدل پارادایم بر اساس تکنیک اعتبار اعضا، به افراد مورد مطالعه (جامعه هدف) ارائه و نظرات آنها اعمال شده است و نهایت روایی تحقیق محقق شده است. برای پایایی تحقیق از مطالعه حسابرسی فرآیند استفاده شده است. از این منظر یافته ها زمانی قابل حسابرسی هستند که محقق دیگر بتواند مسیر تصمیم به کار رفته توسط محقق در طول مصاحبه را با روشنی و وضوح پیگیری کند و سازگاری مطالعه را نشان دهد؛ بنابراین در این تحقیق محقق پایایی داده ها را از طریق نشان دادن مسیر تصمیمات خود و همچنین قرار دادن تمامی داده های خام، تحلیل شده، کدها، مقوله ها، فرآیند مطالعه، اهداف اولیه و سؤال ها در اختیار صاحب نظران این حوزه و اساتید راهنما و مشاور مورد ارزیابی قرار داد که با حسابرسی دقیق صاحب نظران درستی تمام گام های تحقیق مورد تأیید قرار گرفت.

یافته های پژوهش

در در این تحقیق با ۲۳ نفر از دختران مجرد، مصاحبه های عمیق صورت گرفت که به منظور رعایت اخلاق پژوهشی، در این فصل از بردن نام واقعی مصاحبه شوندگان اجتناب می شود، اما محققین تلاش نموده اند تا از طریق مصاحبه های عمیق به درک و فهم عمیق تجرد بپردازند و پاسخ به سوالات تحقیق در

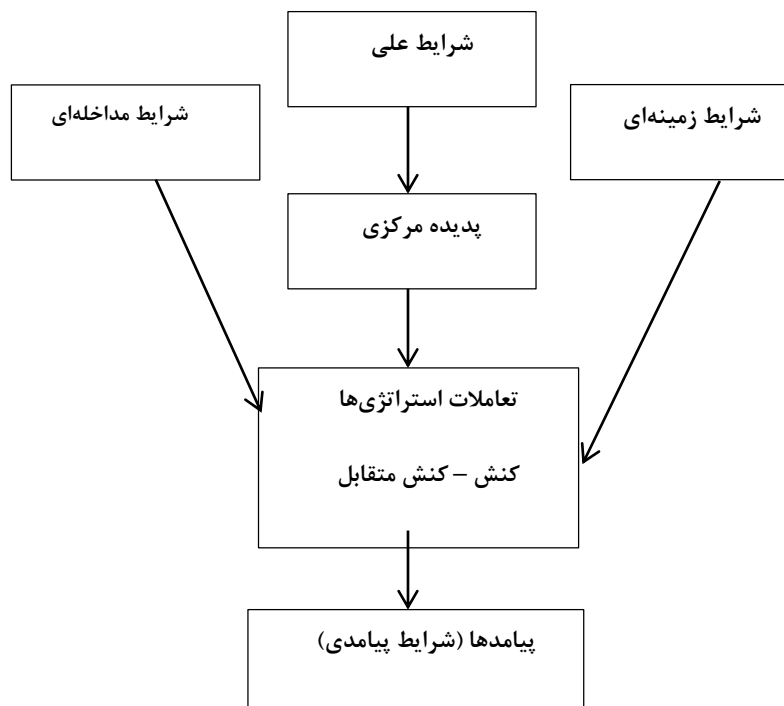
قالب چندین مقوله به روشنی و به روش علمی بیان گردد. نتایج حاصل از مصاحبه ها نشان داد که علی رغم تصور بسیاری از افراد جامعه، باز ماندن از ازدواج صرفاً از روی رضایت فردی نبوده و در تمامی مصاحبه های صورت گرفته دختران اذعان داشتند که شرایط اجتماعی و فرهنگی جامعه و البته از آن مهمتر شرایط ناهموار خانواده در نهایت منجر به اقدام آنان به زندگی مجردی از روی اجبار گردیده است. در اینجا ابتدا یافته های توصیفی و در ادامه نتایج حاصل از کد گذاری مورد بررسی قرار گرفته اند.

میانگین سن مصاحبه شوندگان ۵۰ سال بود که نشان دهنده این موضوع است که احتمال و شانس ازدواج برای این دختران بسیار پایین است؛ از طرفی احتمال و امکان بارداری نیز از بسیاری از نمونه ها پژوهش سلب شده است. میانگین درآمد در گروه مصاحبه شوندگان ۲/۵۵۸۰۰۰ تومان بود، هشت نفر از افراد مصاحبه شونده (که - به جز یک نفر- تحصیل کرده بودند) دارای درآمدی بالاتر از سه میلیون تومان و دارای شغلی دولتی بودند که دو نفر از آنها دارای درآمدی هشت میلیونی و ده میلیونی بودند، اگر میانگین درآمد را بدون لحاظ کردن درآمد این دو فرد حساب کنیم، میانگین درآمدی تا ۱۹۴۵۰۰۰ تومان کاهش می یابد. از طرفی چهار نفر از این نمونه ۲۳ نفری، هیچ گونه درآمدی نداشتند و با درآمد اندک خانواده روزگار را سپری می کردند. بیشتر از نیمی از مصاحبه شوندگان، یعنی ۵۲٫۱ درصد دارای تحصیلات دیپلم به بالا و ۳۹٫۱ دارای تحصیلات دانشگاهی یعنی لیسانس و فوق لیسانس بودند، در این میان، دخترانی که دارای تحصیلات دانشگاهی بودند به واسطه اشتغال در مشاغل دولتی دارای حقوق ماهانه ثابت بودند و به لحاظ مشکلات مالی نسبت به دیگر مصاحبه شوندگان مشکلات کمتری داشتند. این در حالی است که دخترانی که دارای تحصیلات ابتدایی و یا سیکل و دیپلم بودند، در مشاغل مانند فروشنده و کارگری در کارخانجات و یا خانه داری و قالی باقی مشغول به کار بودند که درآمد چندان بالایی نداشتند و در حین مصاحبه نیز یکی از مشکلات خود را در کنار دیگر مسائل عدیده ای که با آن دست به گریبان بودند، مشکل مالی ذکر می کردند.

² Validity

¹. Emic

مدل الگویی گراند

منبع: کرسول، ۲۰۰۷: ۲۹۳

شرایط علی

در روش نظریه زمینه ای تلاش می شود جهان و تفسیر های مردم در خصوص آنان از دیدگاه خود مشارکت کنندگان و به گونه ای که خود آنان ادراک می کنند، درک گردد و از این رو بررسی همدلانه یکی از مهم ترین رویکرد های این روش است. در روش نظریه زمینه ای، علاوه بر گردآوری و تحلیل داده ها که در تعامل با یکدیگر قرار دارند، بین شرایط، عوامل، راهبرد ها و پیامد ها ارتباط منطقی وجود دارد که خط سیر تحلیلی نظریه زمینه ای بر آن استوار است (۴). با توجه به نتایج تحقیق، فرآیند زیست مجردی دختران و باز ماندن آنها از ازدواج، ناشی از انگیزه ها و شرایط علی زیر بوده است:

بازی ندادن دختر در انتخاب همسر: در چنین شرایطی، دیگران به خصوص خانواده، دختران را در جریان تصمیم گیری برای ازدواج قرار نمی دهند که این موضوع، به نوبه خود مانع از ازدواج دختران می شود. در چنین موقعیتی، دخترانی که دچار مضیقه ازدواج شده اند ابراز می کنند که خانواده و در بیشتر موارد، پدران اجازه تصمیم گیری را به دختر نمی داده اند و در مواردی

حتی اگر او خواستگاری داشته است، از این موضوع مطلع نمی شده است:

"به صورت کلی خانواده ما اصولاً مرد سالار بود و کمتر دخترها و مادرم در تصمیم گیری ها دخالت داده می شدند. مادرم رغبت زیادی به ازدواجم داشت و در اکثر خواستگارام نظر مساعدی داشت اما برادرم حرف آخر رو می زد و من که دختر آخر خونه بودم با تجربه ای که از ازدواج خواهرانم داشت برای من سخت گیری می کرد و تمامی معیارهای گزینش رو در حق من رعایت می کرد" (لیلا، ۴۵ساله، پرستار).

"چندین مورد خواستگار داشتم که هر کدام به دلایلی به ازدواج ختم نشد، یکی را پدرم و برادرم رد می کرد و دیگری را مادرم و ... ادامه داشته است و من تا به حال مجرد مانده ام" (آرزو ۴۶ ساله، روانشناس بهزیستی).

بالا بودن سطح انتظارات: دختران مورد مطالعه، اظهار داشتند که نتوانسته اند فردی را شایسته ازدواج خود ببینند و برخی نیز به دنبال پیدا کردن همسری مناسب فرصتها را از دست داده اند: "واقعیت اینه که مورد مناسب پیش نیومد ۳ تا خواستگار داشتم که اولی همسرش فوت شده بود و من اگر باهاش ازدواج می کردم باید از ۴ تا بچه مراقبت می کردم دومی خانواده ی ما

خارج کردم و از همان زمان سخت درس خواندم و پایان رسیدن تحصیلاتم در مقطع کارشناسی مطب کوچکی برای خودم افتتاح کردم" (فخری، ۴۸ ساله، پزشک).

شرایط زمینه ای

شرایط زمینه ای در مدل پارادایمی نظریه مبنایی، متکی به بستریهای مرتبط با زمان و مکان پدیده هسته‌ای می‌باشد که با توجه به پدیده مرکزی پژوهش و مضامین استخراج شده، به شرح زیر بوده است:

زمینه‌های نامناسب اقتصادی و خانوادگی: بخش عظیمی

از دلایل تجرد قطعی دختران، تحولات مرتبط با خانواده و عدم کارآمدی خانواده در زمینه کارکردهای مرتبط با آن است؛ بدین معنا که ناکارآمدی خانواده و مباحث مرتبط با آن به شدت در افزایش این شیوه از زندگی در بین دختران موثر بوده است. متأسفانه این زمینه‌های نامساعد، تعداد و علل زیادی را شامل می‌شود. مواردی همچون اعتیاد شدید پدر، از بین رفتن خانواده مبدأ (فوت والدین و یا طلاق)، مسئولیت پذیر نبودن سایر اعضای خانواده (برادر، خواهر و...) تفاوت نسلی فاحش بین فرزندان و والدین و درک نشدن دختران توسط والدین خود، محیط خشک خانه و نبود رابطه عاطفی به خصوص بین دختر و پدر خانواده از جمله این دلایل است:

"داشتم پدر معتاد، آینده برادر و خواهرام، زجرهایی که مادرم می‌کشید همه باعث شدند که قید ازدواج رو بزنم. جامعه نگاه منفی به شخص معتاد و خانواده‌ی اون داره و دیگه تحصیلات و موفقیت‌های من دیده نمی‌شه و علت مجرد بودنم رو خیلی‌ها پدر معتادم می‌دونند" (مینا ۴۵ ساله، کارمند).

ارتباطات اجتماعی محدود: ارتباط اجتماعی افراد، زمینه ساز آشنایی‌های بعدی برای ازدواج دختران و پسران مجرد است اما در این میان دختران مجرد در این پژوهش اذعان می‌کردند که خانواده آنها، خانواده‌ای منزوی بوده است و با غریبه‌ها ارتباط اجتماعی زیادی نداشته است به خصوص دختران این نکته را اعلام می‌کردند که پدر خانواده از رفت و آمد با آشنایان خانوادگی ممانعت می‌کرده است و در این میان ارتباط با افراد غریبه نیز غیر ممکن بوده است.

"پدرم فردی تعصبی و خشکی بود که اجازه نمی‌داد ما با کس دیگری به جز اعضای درجه یک خانواده و فامیل ارتباط داشته باشیم" (روح انگیز، ۵۷ ساله، شاغل در کارخانه داروسازی).

تکفل بار مسئولیت خانواده: یکی دیگر از شرایط زمینه ای که منجر به عدم ازدواج این دختران شده است، تکفل بار مسئولیت خانواده برای آنها بوده است. تعدادی از این دختران فرزندان اول خانواده بوده‌اند و در شرایطی که پدر خانواده، آنها را

مذهبی بود و اونا خیلی به این چیزها توجهی نمی‌کردن و به قول خودشون مدرن بودند. سومی از من کوچک تر بود و خودم فهمیدم چون بیکاره و پولی نداره به من چسبیده" (ستاره، ۴۸ ساله، کارمند).

شکست عشقی: عده‌ای از مصاحبه‌شوندگان تجربه ناموفقی در زمینه ازدواج داشتند؛ برای مثال به هم خوردن نامزدی آنها با پسری از آشنایان. که این اتفاق منجر به دوری آنها از ازدواج شده بود؛ بدین شکل که با توجه به بافت سنتی جامعه و نگاه و بینش غلط اطرافیان، این موضوع (به هم خوردن ازدواج) منجر به این شده بود که خواستگار جدید و موقعیت مناسب ازدواج به وجود نیاید:

"به واسطه‌ی ویژگی‌های ظاهری که داشتم از سن خیلی کم خواستگارهای زیادی داشتم. تو روستای ما رسم بر این بود که دختر زیر ۱۶ سال باید ازدواج کند، منم مثل بقیه با نوید که پسر همکار پدرم بود (پدر دامپرووری داشته است) نامزد کردم اون موقع من ۱۲ ساله بودم و خیلی نمی‌فهمیدم نامزدی و شوهر یعنی چه؟ یک روز که مشغول صحبت با پسرعموم بودم نوید ما رو دید و شب بعد از اون پدرش اومد خونه ما و نامزدی رو بهم زد. از اون روز تا به حال دیگه بجز پیرمردهای زن مرده دیگه خواستگاری نداشتم. (زیبایی زیاد ایشان کاملاً محسوس بود)" (اسماء، ۴۵ ساله، خانه‌دار).

"من نامزد پسرخاله پدرم بودم ایشون در جنگ تحمیلی شهید شد و به همین دلیل تا به حال ازدواج نکردم حتی خواستگارهای زیادی پزشک پاکستانی شهردار خرم آباد داشتم و دارم ولی ازدواج نمی‌کنم" (پری چهره، ۵۵ ساله، خانه‌دار).

بی‌اعتمادی به مردان: از دید‌گیدنز گسترش بی‌اعتمادی و دورویی در روابط اجتماعی و گسترش انواع انحراف اخلاقی در سطح جامعه به نهاد خانواده و مناسبات انسانی نیز سرایت کرده و در اساس، کیفیت ارتباط با دیگران را دچار شک و تزلزل کرده است (گیدنز، ۱۳۸۵: ۵۵). هر قدر اعتماد میان افراد جامعه بیشتر باشد، ریسک ازدواج بالاتر می‌رود و افراد، محتاط‌تر از قبل اقدام به این کار می‌کنند؛ به بیان دیگر، تغییر اتفاق افتاده در جامعه مدرن، سبب شده است برخی ویژگی‌های ازدواج در جامعه سنتی مانند نوع انتخاب همسر و دخالت در آن، ازدواج‌های فامیلی، داشتن چند زن، قابلیت فرزندآوری، پایین بودن سن ازدواج، فاصله سنی زن و مرد و پدید آمدن ازدواج مجدد تغییر کنند. (۷).

"من قید ازدواج را نزد من حتی بعد از ورودم به دانشگاه با وجود اینکه به کسی رو نمی‌دادم ولی بازهم امید داشتم همسر ایده‌آلی پیدا کنم، بعد از یک دوستی چند ماهه با یک همکلاسی دانشگاهی در ترم ۴ دانشکده پزشکی و نامردی‌هایی که در حقم کرد تصمیم خودم را گرفتم و ازدواج را برای همیشه از سبد زندگیم

"من در خانواده پرجمعیتی بزرگ شدم. پدرم بنا و معتاد بود که هر چه پول از بنایی به دست می آورد خرج تهیه مواد خودش می کرد، مادرم توی خونه های مردم کلفتی می کرد تا فقط شکم بچه هاشو سیر کنه وقتی بابام پول نداشت هممون رو می زد مادرم را تا جایی که جاداشت با کابل برق می زد و اونم می رفت براش پول قرض می کرد تا مواد بکشه وقتی حال و روز مادرم رو می دیدم با خودم عهد کردم هیچوقت ازدواج نکنم" (مینا، ۴۵ ساله، کارمند).

تغییر بافت جامعه: دختران مجردی که در این پژوهش با محقق همکاری کرده اند، همگی در سنین بالاتر از ۴۰ سال قرار دارند؛ بدین معنا که سنین جوانی خود را در بافت فرهنگی و اجتماعی بین ۱۰ تا ۱۵ سال قبل گذرانده اند. از نظر این دختران ملاک های ازدواج در سن ازدواج آنها متشکل از داشتن خانواده ای اصیل و دیگر ملاک های سنتی بوده است و تاثیرگذاری ویژگیهای ظاهری مانند زیبایی دختر کمتر بوده است، در حالی که در جامعه امروز ملاک و معیار مردان برای ازدواج بسیار تغییر کرده است و با عوض شدن سلاقی، ویژگی های ظاهری دختران و ملاک های مالی و میزان دارایی خانواده دختران، برای مردان مورد توجه و اولویت قرار گرفته است:

"نه همان طور که سلیقه مردهای امروزی عوض شده سلیقه دختران امروزی هم عوض شده مثلاً امروزه دختر لاغر و ترکه ای رو می پسندند در مقابل دختران هم مردهای قدیمی و سنتی رو نمی پسندند و به طور کلی معیارها متناسب با زمان عوض شده است" (آرزو، ۴۶ ساله، روانشناس بهزیستی).

گسترش استقلال طلبی: بر اساس یافته های به دست آمده از پژوهش برخی از دختران در پی این تغییرات که از طبقات متوسط و یا بالای جامعه بودند، تمایل به ادامه تحصیل و هم چنین استقلال مالی داشته و این موضوع را بر ازدواج ارجح دانسته اند:

"امید به پیدا کردن زندگی بهتر و بدون دغدغه، عامل اصلی این روند بود. اوضاع اقتصادی خانه پدرم خوب بود و من سربار بودم ولی خودم از دیدن پدرم که مجبور بود به خاطر تحصیل و امرار معاش ما زحمت بکشد به من عذاب وجدان می داد به همین دلیل راهی بازارکار شدم واز این راه به پول و جایگاه اجتماعی رسیدم" (زهرا، ۶۲ ساله، معاون اداره)

استراتژی ها

استراتژی ها (واکنشها/ راهبردها) در مدل پارادایمی در الگوی نظریه مبنایی راهبردهایی هستند که در ارتباط با فرآیند شکل گیری تجربه و پدیده مرکزی صورت می گیرد؛ بر این اساس استراتژی های مدل تحقیق حاضر در قالب موارد زیر بوده اند:

رها کرده بوده است این دختران جایگزین نقش پدر در خانواده شده اند و مسئولیت تامین مخارج و درآمد خانواده را به عهده گرفته اند. این دختران برای فرزندان بعدی خانواده کسب درآمد کرده و به بهای مجرد ماندن خود، زمینه ی زندگی مشترک را برای آنها فراهم کرده اند. تعدادی دیگر از دختران که حتی والدین هر دو در قید حیات هستند نیز نقش حمایت کننده اقتصادی آنها را به عهده دارند:

"با پول کمی که بدست می آوردم کمک خرج خونه شدم من و مادرم با هم زندگی می کردیم حقوق مستمری پدرم رو مادرم بین برادر و خواهرام تقسیم می کرد و پول من رو برای خرجی خونه استفاده می کردیم. نتیجه اینکه الان پس اندازی ندارم و کسی سراغی ازم نمی گیره. دیدگاه دیگران نسبت به من عوض شد دیگه سربار نبودم و نقش حمایتی پیدا کرده بودم" (عفت، ۵۴ ساله، قالی باف).

شرایط مداخله گر

شرایط مداخله گر، شرایط ساختاری هستند که به پدیده ای تعلق دارند بر راهبردهای کنش و کنش متقابل اثر می گذارند. آنها راهبردها را در زمینه خاصی سهولت می بخشند و یا آنها را محدود و مقید می کنند که در ادامه در مورد موضوع مورد بررسی تحقیق حاضر مورد اشاره قرار گرفته اند.

حصار تابوهای اجتماعی: عوامل اجتماعی مانند آداب و رسوم غلط، همچون ازدواج دختران خانواده به ترتیب سنی، نداشتن خواستگار برای دختری که نامزدی او به هم خورده است، تعصب بی مورد و بی معنی پدر خانواده، اظهار نظرهای همسایگان، تبعیض بین دختران و پسران در جامعه و آسیب پذیری بیشتر دختران و فقر فرهنگی اطرافیان این دختران از عوامل تاثیرگذار بر تجرد آنها بوده است:

"بعد از اینکه این اتفاق برام افتاد از ترس آبروی خانواده ام، برادرام و ترس از آینده ازدواج خواهرام و بی آبروشدن اونها قید ازدواج رو برای همیشه زدم. درس رو تموم کردم و خیلی زود وارد عرصه کاری شدم و فقط کار می کردم تا جایی که نایی برای خودم نمی داشتم و شیفتهای بیشتری می موندم" (کبری، پرستار، ۴۵ ساله).

تجارب ناموفق مادر یا دیگر اطرافیان: در خانواده هایی که مادر خانواده، دارای رابطه ی خوبی با پدر خانواده نبوده است، تاثیرگذاری بسیار منفی بر ذهنیت دختران خانواده نسبت به ازدواج گذاشته است؛ به عبارتی این دختران آینده ازدواج خود را در آینده زندگی مشترک مادرشان تصور می کرده اند:

تک زیستی: در حالی که از نظر تمامی سوژه های تحقیق، ازدواج اهمیت به خصوصی دارد ولیکن شرایط مناسب ازدواج برای آنها فراهم نیست و مجبور به تک زیستی و زندگی مجردی هستند. این نوع از زندگی که گاه با یک فرد مجرد دیگر (مانند دوست و یا خواهر) صورت می گیرد، برای آنها از روی اجبار می باشد اما به هر صورت این استقلال و زندگی مستقل نسبی می تواند تا رسیدن به یک زندگی مستقل خانوادگی که در پی ازدواج شکل می گیرد جایگزین آن باشد.

"مجرد ماندن برای من در ابتدا اعتماد به نفس بالا، بالا رفتن سطح تحصیلات، زمان، آرامش، بیشتر وقت گذاشتن برای خودم، تفریح بیشتر و خیلی چیزهای دیگر را داشت" (فخری، ۴۸ ساله، پزشک).

فاتالیستی شدن تجرد: یکی دیگر از استراتژی های به کار گرفته شده توسط دختران، تقدیرگرایی و به تعبیر آنها پذیرش سرنوشت از سوی خداوند است. بسیاری از دخترانی که در این پژوهش با آنها مصاحبه شده است، تجرد خویش را پذیرفته اند و با آن کنار آمده، از نظر این دختران، این تجرد بخشی از قسمت و تقدیر آنها بوده است.

"در کل از مجردی ام ناراحت نیستم و این رو قسمتی از خواست خدا می دونم" (ستاره، ۴۸ ساله، کارمند فنی و حرفه ای) **تمایل به مهاجرت به خارج از کشور:** اکثریت دختران مجردی که با آنها مصاحبه شده است، مهاجرت به خارج از کشور را به ماندن در ایران ترجیح می دهند، از نظر آنان با مهاجرت، شرایط شغلی و هم چنین موقعیت بهتری برای زندگی کردن فراهم می شود.

"من و خواهر مجردم با هم زندگی می کنیم اما قبل از فوت پدر و مادرم بارها تصمیم گرفتم برای تحصیلات تکمیلی از ایران خارج شوم که پدرم از رفتن من به خارج جلوگیری کرد و تنهایی و خواهرم را بهانه کرد. اگر این قانون منع خروج دختران مجرد نبود الان من در بهترین محافل پزشکی دنیا مشغول به کار بودم و این قانون فقط دست و پای هزاران فرد مجرد را مانند من بست" (فخری، ۴۸ ساله، پزشک).

پیامدها

با توجه به پدیده مرکزی پژوهش، باز ماندن از ازدواج و زیست مجردی و نیز شرایط و بسترهای شکل دهنده این تجربه در بین دختران، و نیز استراتژی های مطرح شده، پیامدها و آثار ناشی از تجرد قطعی بصورت موارد زیر بوده است:

رها کردن تفکر ازدواج: دختران مجرد با افزایش سن از فضای ازدواج دور شده اند، تمایل آنها به ازدواج کاهش یافته

است و یا به طور کلی ترجیح آنها به زندگی مجردی و عدم تمایل به ازدواج است:

"من قید ازدواج را نزد بلکه خانواده ام من را به این سمت هدایت کردند. درسم را تا مقطع فوق لیسانس ادامه دادم و وارد عرصه کاری شدم با رفتن به سرکار و استقلال مالی خودم هم دیگر به وضعیتم علاقه مند شدم و از حال و هوای ازدواج دور شدم" (روح انگیز، ۵۷ ساله، شاغل در کارخانه داروسازی)

آسیب پذیری تنهایی: با طولانی شدن تجرد دختران و یا فوت والدین و یا ازدواج سایر اعضای خانواده، احساس تنهایی و پیامدهای آن در بسیاری از مواقع، لحظات سختی را برای این دختران رقم می زند، این شرایط برای دختران مجردی که کار مستقل و با درآمد کافی ندارند و یا شغل و امرار معاش آنها در خانه است، سخت تر بود:

"استقلال مالی، اجتماعی، رفاه نسبی، وقت گذاشتن برای خودم، مسافرت های متعدد ولی در کنار اون همیشه از تنهایی در آینده می ترسم از بی پناهی و نبود همسر و همفکری برای زندگی بهتر احساس کمبود می کنم" (لیلا، ۴۵ ساله، پرستار).

واگویه حسرت های گذشته: حسرت موقعیت های از دست رفته در گذشته و یا همچنین فرصت هایی مانند از دست رفتن فرصت مادر شدن و احساس سربار بودن ناشی از ازدواج نکردن و ... از جمله حسرت هایی بود که مطرح شدند:

"وقتی می خواهند ترشیدگی را مثال بزنند من را مثال می زنند، باعث می شود با خودم بگویم ای کاش کمی محتاط می شدم، کمی از توقعات کم می کردم و تشکیل خانواده می دادم. زندگی فعلی ام نتیجه تصمیمی است که خود خواسته گرفته ام، با تمام سختی هایش" (فخری، ۴۸ ساله، پزشک)

داغ ننگ ناشی از تجرد: داغ ننگ شرایطی آزاردهنده پدید می آورد و فرد داغ خورده را همواره نگران پذیرش از جانب آدم هایی می کند که عادی خوانده می شوند. نسبت دادن ایرادات ناروا و برچسب های ناپسند به این دختران و برچسب های ناپسندی همچون دختر ترشیده، در کنار نیش و کنایه دیگران و طعنه ها و نیشخندهای اطرافیان، از جمله این موارد است:

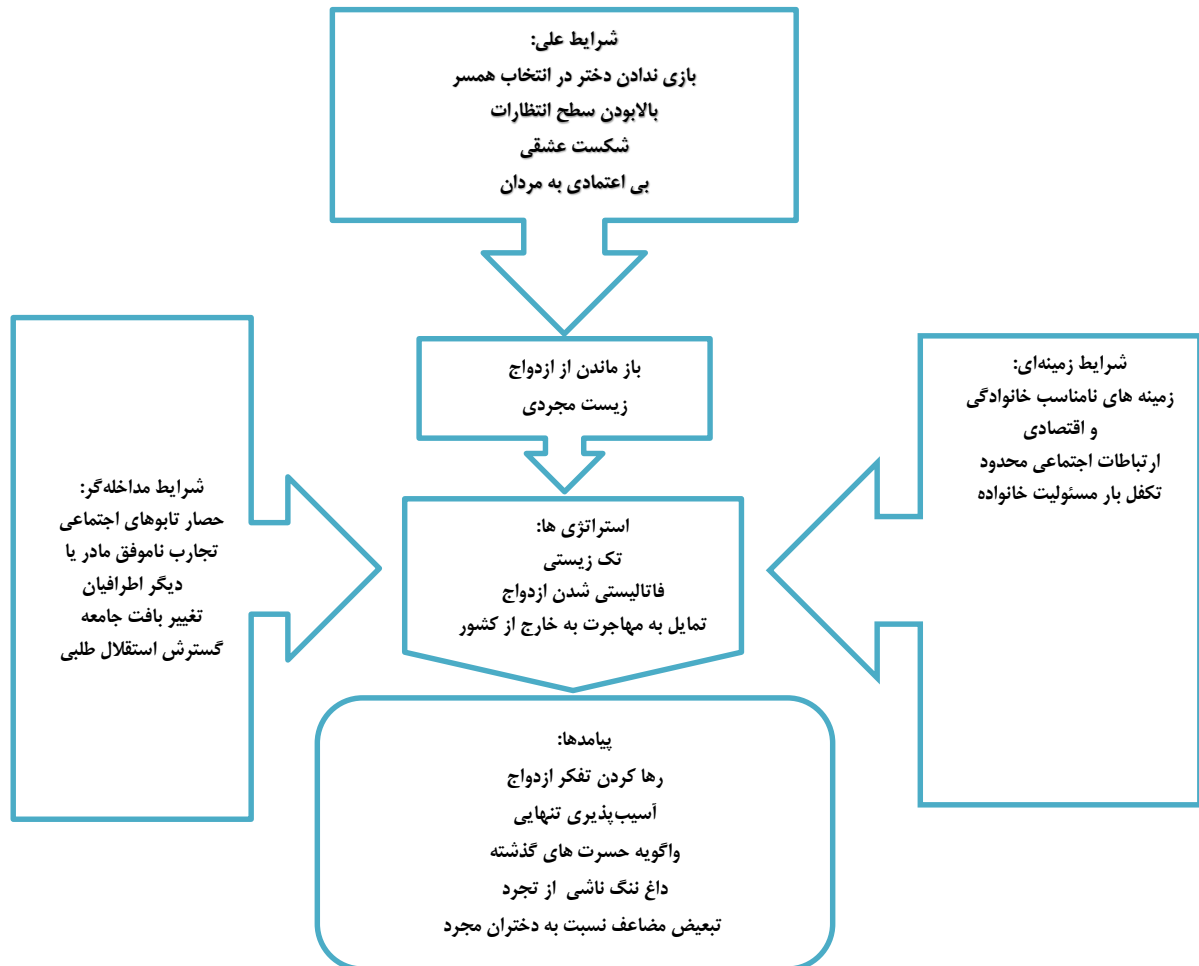
"با رفتن زنان به سرکار و درآوردن پول و داشتن رفاه الان خیلی به زنان مجرد کاری ندارن ولی وقتی از من سوال میشه چند تا بچه داری و من میگم هنوز ازدواج نکردم با تعجب و نیش و کنایه علت رو می پرسن و من از این خیلی ناراحت می شم. فضولی مردم بیشتر عذابم می ده تا وضعیتی که دارم" (عت، ۵۴ ساله، خانه دار).

تبعیض مضاعف نسبت به دختران مجرد: دختران در سنین بالا از داشتن بسیاری از تفریحات و یا رفتن به برخی از

"عموماً نگاه منفی است، حتی وقتی موفقیت‌های شخص رو می بینند تشویق اش می کنند که به اینجا رسیده ولی وقتی می فهمن مجردی طرز برخورد هم عوض می شه و این نگاه برای مردان تبدیل به خوش گذرانی برای زن مجرد و ترس برای سایر زنان متأهل میشه" (لیلا، ۴۵ ساله، پرستار).

مکان ها که نیازمند حضور یک مرد در کنار آنان است، محروم می شوند و این خود در روحیه آنان نقش بسیار بدی می گذارد یا به برخی از این دخترانی که در محیط کار هستند و کارفرمایان متوجه تجرد و نبود یک مرد در کنار آنها می شود، پیشنهادهای جنسی داده می شود که این موضوع خود منجر به بیکاری و مشکلات اقتصادی در میان این دختران شده است:

شکل ۱- مدل پارادایمی پژوهش

جدول ۱- شرایط، تم اصلی و کدگذاری مفاهیم تجربه زیسته تجرد قطعی

تم اصلی	کدگذاری متمرکز	نمونه مفاهیم (کدگذاری باز)
زمینه های نامناسب خانوادگی و اقتصادی	تفاوت نسلی مضيقه اقتصادی	نبود رابطه عاطفی با فرزندان- محیط خشک خانه- عدم احساس تعلق به خانواده- فقر شدید مالی- درآمد اندک پدر- روی آوردن مادر به مشاغل خدماتی
ارتباطات اجتماعی محدود	اعتیاد و شغل نامناسب پدر از بین رفتن خانواده مبدا	اعتیاد شدید پدر- یا برادر، نداشتن منزلت شغلی پدر- فوت یکی از والدین- طلاق پدر و مادر- رها شدن خانواده از سوی پدر
تکفل بار مسئولیت خانواده	خانه نشینی اختیاری دختران حمایت اقتصادی از خانواده	خانه نشینی - اشتغال در مشاغل خانگی (قالیباپی) جایگزینی با نقش پدر، بی مسئولیتی سایر اعضا در قبال والدین- حمایت اقتصادی از سایر اعضای خانواده- مراقبت از والدین بیمار - وجود فرد معلول در خانواده- امتناع مردان از زندگی با والدین همسر -
حصار تابوهای اجتماعی	فقر فرهنگی هنجارهای سنتی دست و پا گیر	تبعیض میان دختر و پسر در خانواده- ترس از آبروی خانواده- آداب و رسوم غلط، وجود خواهر یا برادر بزرگتر- دادگاه همسایگان
تجارب ناموفق مادر و اطرافیان	مقابله خوانی آینده خود با مادر ترس از هم سرنوشت شدن با مادر	بی منزلت بودن مادر در خانواده- نقش نداشتن در تصمیم گیری ها- تقسیم کار نابرابر در خانواده
تغییر یافت جامعه	عوض شدن سلاطین مردان	در مرکز بودن زیبایی های ظاهری- چرخش معیار ازدواج به ثروت خانواده دختر
گسترش استقلال طلبی	تغییر سلیقه دختران توجه به پیشرفت فردی	توجه به روز بودن مردان- مهم بودن متعصب و سنتی نبودن مردان ارمان موفقیت فردی- با اهمیت بودن مناسبات شغلی- احساس پیشرفت- آزادی فردی-
یازی ندادن دختر در انتخاب همسر	مرد سالاری در اولویت نبودن ازدواج برای خانواده	حرف زدن روی حرف پدر- نداشتن استقلال دختران در خانواده- نادیده گرفتن نظر دختران- خودخواهی خانواده- کم اهمیت بودن ازدواج دختران برای خانواده - سخت گیری بی مورد
بالا بودن سطح انتظارات	ارمان گرایی دختران عدم تناسب و نبود خواستگار مناسب	نقص نداشتن در انتخاب همسر- بی خبری از خواستگاران- رفتار نامناسب با خواستگار غرور بیش از اندازه- ایده آل گرایی-
شکست عشقی	به هم خوردن نامزدی مرگ معشوق	ترسیدن به معشوق- منتظر ماندن برای عشق سابق- وفاداری به معشوق- احساس گناه از ازدواج مجدد
بی اعتمادی به مردان	سوء استفاده جنسی سوء استفاده مالی و دورویی مردان-	برقراری رابطه جنسی با وعده ازدواج- رابطه جنسی با کراهت و اجبار- سکوت به علت -جنس از آبروریزی نگرش منفی پس از دوستی- انحراف اخلاقی مردان- سرگرمی برای مردان
تک زیستی	زیست مجردی زندگی در اتاق جدا در منزل پدری	زندگی با یکی از دوستان- توجه به تفریحات فردی- احساس رضایت از زندگی مجردی زندگی در زیرزمین خانه پدری- احساس سربار بودن
فاتالیستی شدن ازدواج	قربانی شرایط بودن معنویت گرایی	نقش نداشتن در تجرد- تقدیرگرایی سرنوشت گرایی - خواست خداوند-
تمایل به مهاجرت به خارج	موقعیت و شغل مناسب در خارج موقعیت اجتماعی مناسب در خارج	تمایل به ادامه تحصیل در خارج- پیشنهاد موقعیت کاری مناسب در خارج- منع قانونی خروج دختران از کشور- محدود بودن زنان در ایران-
رها کردن تفکر ازدواج	کاهش یا عدم تمایل به ازدواج تغییر در اولویت های زندگی	سخت گیری با افزایش سن- کاهش فرصت ازدواج- کاهش تمایل عاطفی به ازدواج- پیدا کردن جایگزین عاطفی- احساس رضایت از تجرد- ناامیدی از ازدواج
آسیب پذیری تنهایی	احساس ناامنی	احساس ترس و اضطراب- ترس از پیری- احساس گناه
واگو به حسرت های گذشته	مشغولیت ذهنی حسرت مادر بودن و خانواده داشتن	ناتوانی جسمی زودتر از موعد- احساس ناراضی از زندگی- احساس کمبود در زندگی سرزنش خود- خیال پردازی در مورد گذشته حسرت مادر شدن- نگاه ترجم آمیز دیگران - دور اندیش نبودن
داغ تنگ تجرد	انگ زنی به دختران مجرد سرزنش خانواده و دیگران	کاهش منزلت اجتماعی دختران مجرد- ایرادات ناروا- برجسب ترشیده- نمایش متاهل بودن- نیش و کنایه افراد سرکوفت خانواده - سرزنش آشنایان- نیشخند و طعنه های بی مورد- کنکاش در علل تجرد دختران
تبعیض مضاعف دختران مجرد	احساس طرد شدگی نگاه جنسی زده مردان	تهدید برای زندگی دیگران - طرد و تمسخر از سوی زنان متاهل، سرزنش بیشتر دختر مجرد نسبت به پسر مجرد پیشنهاد رابطه جنسی به دختران مجرد- محدود شدن تفریحات دختران

بحث و نتیجه گیری

افزایش آسیب های اجتماعی، از دست دادن فرصت ها و عوارض جسمی و روانی خاصی در افراد جامعه شده است. امروزه پدیده تأخیر در سن ازدواج نه به عنوان یک مسأله و مشکل شخصی

خودداری از ازدواج و تأخیر آن، اغلب سبب عدم تعادل در جمعیت، باروری پایین، نابهنجاری در رفتار، سلب مسئولیت،

زمینه موقعیت فرودست مادران خانواده، تاثیر منفی بر دختران گذاشته، آنها را از ازدواج برحذر داشته است. تغییر بافت جامعه و تاثیرگذاری آن بر روی معیارهای ازدواج از طرف مردان، از دیگر عوامل ساختاری بود که بر مجرد دختران تاثیرگذار بود. همچنین با ورود مدرنیته و به دنبال نوسازی های پیش آمده، فرد گرایی و استقلال طلبی به یک ارزش و آرمان برای انسان های عصر حاضر تبدیل شده است، بر این اساس تمایل به استقلال مالی و داشتن موقعیت برتر اجتماعی و تصمیم گیری شخصی برای زندگی و آینده خود اهمیتی دوچندان یافته است و ازدواج و تشکیل خانواده، در اولویت های بعدی جوانان قرار گرفته، ازدواج مانع پیشرفت و ترقی فردی دختران مجرد محسوب شده است.

استراتژی های مجردی شامل مواردی همچون تک زیستی بود، تقریباً تمامی سوژه های این تحقیق اذعان داشتند که ازدواج و زندگی با همسر برای آنها اولویت دارد، ولیکن شرایط مناسب ازدواج برای آنها فراهم نیست، و مجبور به تک زیستی و زندگی مجردی هستند. فATALیستی شدن ازدواج، یکی دیگر از استراتژی های به کار گرفته شده توسط دختران بود. تقدیرگرایی و کنار آمدن با خواست خداوند و قبول سرنوشت، یکی از راهکارهایی بود که برای پذیرش شرایط و کم شدن فشار روانی این پدیده از سوی دختران انتخاب شده بود. مهاجرت به خارج از کشور استراتژی دیگری بود که به عنوان راهی برای برون رفت از وضعیت فعلی عنوان می شد. تمامی دختران مصاحبه شونده در این تحقیق، از محدودیت های اجتماعی که به دلیل جنسیت شان و سپس به دلیل مجرد به آنها تحمیل می شد، گلایه داشتند.

پیامدها و آثار ناشی از مجرد قطعی شامل مواردی همچون داغ ننگ ناشی از مجرد، تبعیض مضاعف نسبت به دختران مجرد در مقایسه با پسران مجرد، رها کردن تفکر ازدواج، آسیب پذیری تنهایی، واگویی حسرت های گذشته، حسرت مادر شدن، احساس سربار بودن، عدم احساس امنیت، ترس و اضطراب از سال های آتی، وحشت از سالمندی، بیماری های جسمانی زودتر از موعد، احساس کمبود و نارضایتی بود.

نتایج تحقیق با نتایج مطالعات خسروی و همکاران (۱۲) در مورد استراتژی های دختران مجرد برای بهبود زندگی مطالعه همسویی داشت و افراد مورد مطالعه جهت بهبود شرایط خود تلاش مضاعفی داشتند. نتایج مطالعه با مطالعات گنجی و همکاران (۸) در مورد گونه شناسی دختران مجرد همسویی داشت، همچنین نتایج تحقیق با مطالعه گنجی و همکاران درباره نقش قاطع تغییرات فرهنگی و بستر اقتصادی جامعه در محقق شدن شرایط لازم کاهش یا افزایش سن ازدواج همسویی داشت؛ علاوه بر این نتایج تحقیق با مطالعه زارغان (۲۶) در مورد دو گونه مجردی آسیب زا و لذت بخش همسو بود به نحوی که افراد مورد

بلکه به عنوان یک مسأله اجتماعی نمود پیدا کرده است و پدیده مجرد به صورت یک مشکل عمومی درآمده و در عمل بیشتر خانواده های ایرانی با این مسأله رو به رو هستند. از همین رو در تحقیق حاضر با استفاده از یک روش کیفی در راستای شناسایی مشکلات دختران مجرد قطعی، به بررسی تجارب زیسته این افراد از مجرد قطعی پرداخته شد. نتایج تحقیق نشان داد مجرد قطعی از شرایط زمینه ای، علی و مداخله گر خاصی تأثیر می پذیرد و استراتژی های خاص از سوی مجردین قطعی اعمال شده و در نهایت به پیامدهای خاصی منجر می شود.

از نظر شرایط علی با توجه به نتایج تحقیق می توان گفت مجرد دختران یا به دلایل فردی و خانوادگی و یا به علل خانوادگی و اجتماعی بوده است که در این بین چهار تم اصلی بازی ندادن دختر در انتخاب همسر، بالا بودن سطح انتظارات، شکست عشقی و بی اعتمادی دختران به مردان دخیل بوده است. به عبارت بهتر در چنین شرایطی، خانواده نقش اصلی در تصمیم گیری در مورد ازدواج دختران را ایفا کرده است و در بسیاری از موارد، دختران از وجود خواستگار مطلع نشده اند. بالا بودن سطح انتظارات در میان گروهی از دختران که دارای سطح بالایی از تحصیلات و به تبع آن، شغل و منزلت اجتماعی بالایی بودند و طبیعتاً خواستار ازدواج با فردی هم کفو خود بودند نیز منجر به مجرد قطعی شده است. البته تجربه ناموفق ازدواج و به تعبیری شکست عشقی دختران، از دیگر علل مجرد قطعی بود که به دلایلی همچون به هم خوردن نامزدی و یا مرگ فرد مورد نظر نتوانسته اند ازدواج کنند.

شرایط زمینه ای همچون مشکلات اقتصادی، اعتیاد شدید پدر، از بین رفتن خانواده مبدأ (فوت والدین و یا طلاق)، مسئولیت پذیر نبودن سایر اعضای خانواده (برادر، خواهر و...) تفاوت نسلی فاحش بین فرزندان و والدین و درک نشدن دختران توسط والدین خود، محیط خشک خانه و نبود رابطه عاطفی به خصوص بین دختر و پدر خانواده از جمله دلایل مجرد قطعی از سوی دیگر بوده است. در این زمینه ارتباطات اجتماعی محدود، بر مجرد دختران تاثیرگذار بوده است. تکفل بار مسئولیت خانواده، از دیگر شرایط زمینه ای اثرگذار بر مجرد دختران بود. از این منظر مواردی همچون رها شدن خانواده توسط پدر و یا فوت و از کار افتادگی یکی از والدین و یا هر دو، مسئولیت و مخارج اقتصادی خانواده را بر دوش این دختران انداخته است.

شرایط ساختاری از قبیل آداب و رسوم غلط، همچون ازدواج دختران خانواده به ترتیب سنی، نداشتن خواستگار برای دختری که نامزدی او به هم خورده است، تعصب بی مورد و بی معنی پدر خانواده روی فرزندان دختر، اظهار نظرهای همسایگان، تبعیض بین دختران و پسران در جامعه و آسیب پذیری بیشتر زنان و فقر فرهنگی اطرافیان، از عوامل تاثیرگذار بر مجرد دختران بود. در این

در حین تحصیل، ازدواج کنند و البته این اطمینان از سوی مردان جامعه وجود داشته باشد که در صورت ازدواج، مانعی برای ادامه تحصیل همسران شان ایجاد نکنند، آمار تجرد در بین این قشر که مهم ترین و حساس ترین بخش جامعه هستند، کاهش پیدا می کند. این موضوع قطعاً نیازمند سیاست گذاری و تصویب رویه ها و قوانین الزام آور از سوی دستگاه های ذیربط می باشد؛ به گونه ای که زنان و دختران جامعه، دارای حقوقی برابر با مردان باشند و بتوانند برای آینده خود تصمیم گیری نمایند، نه اینکه به دلیل دستیابی به استقلال و حقوق فردی شان، از ازدواج کردن صرف نظر کنند.

ج. یکی دیگر از موانع ازدواج که در این پژوهش شناسایی شد، بی اعتمادی دختران به مردان جامعه بود؛ چرا که در گذشته تجربه ای ناخوشایند از سوء استفاده از سوی مردان، برای آنها بوجود آمده است و یا در خانواده خود با پدرانی مواجه بوده اند که رفتاری بسیار بد با مادر آنها و یا خانواده داشته است. این موضوع نیز جز از طریق آموزش و بازآموزی و اجتماعی شدن مجدد افراد جامعه قابل حل نخواهد بود. آموزش اخلاقی افراد جامعه آنان را با اصول اخلاقی و حقوق متقابل افراد آشنا می کند و در نتیجه زمینه های به وجود آمدن اعتماد در امر ازدواج نیز به وجود می آید.

د. یکی دیگر از دلایل عدم ازدواج دختران، به دوش کشیدن مسئولیت اقتصادی خانواده و یا مراقبت از والدین یا یک عضو بیمار در خانه بود، یکی از راهکارهایی که برای این مسئله می توان پیشنهاد کرد، تسهیل کردن شرایط زندگی و امور اقتصادی شهروندان در شرایطی است که امور زندگی شهروندان به سختی می گذرد و برای تأمین معیشت و نیازهایشان معمولاً به یک عضو از خانواده متکی هستند و وابستگی مالی بیش از حد به یک فرد در خانواده وجود دارد (خواه این فرد پدر خانواده باشد و خواه دختری مجرد که مجرد ماندن را به خاطر حمایت از خانواده انتخاب کرده است)؛ در چنان شرایطی، حمایت از سالمندان و یا معلولین و افراد ناتوان به عهده دولت و نهادهای حمایتی است، در صورت فراهم آوردن امکانات زندگی و یا ارائه خدمات رایگان به این دسته از افراد، باری از دوش این دسته از دختران برداشته می شود و آنها می توانند با خیالی آسوده تر به آینده و ازدواج فکر کنند.

ه. یکی از موضوعاتی که موجب رنجش دختران مصاحبه شونده در این تحقیق شده بود، نگاه سنگین اطرافیان بود. این موضوع حتی در مورد دخترانی که با تلاش فردی، موقعیت اجتماعی خوبی را نه تنها برای خود، بلکه برای خانواده خویش نیز ایجاد کرده بودند، نیز وجود داشت. به نظر می رسد که این مسئله، ریشه در باورهای غلط اجتماعی در جامعه ایران دارد، در فرهنگی که تمام هویت یک زن با ازدواج کردن با یک مرد گره

مطالعه تحقیق حاضر نیز تقریباً چنین تقسیم بندی از تجرد داشتند، همچنین نتایج تحقیق با نتایج تحقیقات مدرسی یزدی (۱۳) که انزوای دختران مجرد را بالا نشان داده بود همسویی داشت به نحوی که افراد مورد مطالعه درجاتی از انزوای فردی و اجتماعی از خود نشان دادند. نتایج با مطالعات حسینی و یزدی (۱۰) در مورد احساسات دوگانه (استقلال و احساس تنهایی) مجردین کاملاً همسو و هم جهت بود. در مورد تشابه و تفاوت با پیشینه های تحقیقاتی خارجی می توان گفت که نتایج تحقیق با نتایج تحقیقات یو (۲۵) در کره جنوبی که از الگو های متمایز تأخیر در ازدواج در بین نسل هایی که بار تحولات سیاسی پی در پی مانند جنگ جهانی و جنگ کره بود همسو می باشد به نحوی که در میان جامعه مورد مطالعه که اکثراً از نسل انقلاب بودند و اتفاقاتی از این دست در عدم ازدواج افراد مطالعه مؤثر بوده. همچنین نتایج تحقیق با مطالعه مک دیل و همکاران (۱۰) در مورد عزت نفس زنان آمریکایی دارای تجرد قطعی و رضایت از وضعیت خود تفاوت بارزی داشت اما نتایج تحقیق با مطالعه مک دیل و همکاران در مورد انطباق با وضعیت تنهایی همسو بود. علاوه بر این نتایج تحقیق با نتایج مطالعات ویک و هالند (۲۶) تشابه و همانندی یا تفاوت خاصی نشان نمی داد و نوع افراد مورد مطالعه ویک و هالند کاملاً متفاوت با افراد این تحقیق بودند. علاوه بر این نتایج مطالعه حاضر با نتایج مطالعات پارکر و همکاران (۱۷) از یک سو و نتایج مطالعات اوسان و هاردی (۱) از سوی دیگر همانندی و تفاوت خاصی نشان نداد.

پیشنهاد های پژوهش

الف. یکی از مهم ترین دلایل تجرد قطعی دختران در این پژوهش عدم آگاهی خانواده های آنها و دخالت و یا به عبارت صحیح تر، تصمیم گیری به جای مصاحبه شوندگان این تحقیق بود که خود نیازمند اقدامات اساسی و عملی می باشد. بر اساس یافته های این تحقیق پیشنهاد می شود ارائه مشاوره برای خانواده ها از طریق رسانه های عمومی از جمله صدا و سیما با محوریت ارزش تلقی کردن تأهل و اجازه تصمیم گیری به جوانان برای آینده خویش، به خصوص دختران، مانع از بحرانی شدن و رواج بیشتر پدیده تجرد قطعی در میان دختران، به خصوص در خانواده های سنتی و بعضاً مردسالار می شود و از این طریق کمک زیادی به تغییر نگرش خانواده ها و میزان دخالت آنها نسبت به ازدواج دختران شان خواهد شد. بازتعریف نقش خانواده، به عنوان عنصری مشورت دهنده و پشتیبان برای جوانان بسیاری از معضلات در مسئله تجرد جوانان را حل خواهد نمود.

ب. یکی از علل روی آوردن افراد به تجرد، تمایل به ادامه تحصیل است. اگر به شکلی برنامه ریزی شود که دختران بتوانند

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

کلیه مراحل مطالعه مطابق با بیانیه هلسینکی ۱۹۶۴ و اصلاحات بعدی آن و لحاظ استانداردهای اخلاقی بود.

حامی مالی

مطالعه از حمایت مالی برخوردار نبود.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول، مسئول تحلیل داده ها و نویسنده دوم اجرای مصاحبه را برعهده داشت.

تعارض منافع

نویسندگان هیچگونه تضاد و تعارض منافی ندارند.

خورده باشد، تغییر این نگرش و باور غلط نیازمند آموزش در خانواده ها و همچنین در مدارس و نظام آموزشی کشور است. هم چنین ایجاد برنامه های اصلاحی در زمینه فرهنگی در جهت تغییر نگرش افراد جامعه نسبت به دختران مجرد، یکی از موضوعات مهم است؛ این امر می تواند منجر به پایین آمدن فشار وارد شده بر دختران شود، چرا که این موضوع خود به منجر به این امر شده است که دختران دچار افسردگی و انزوا شوند در این زمینه از طریق برنامه ها و اصلاحات اجتماعی و فرهنگی می توان نسبت به کاهش مشکلات این قشر اقدام نمود.

ملاحظات اخلاقی

پیش از اجرای پژوهش از شرکت کنندگان رضایت آگاهانه کتبی گرفته شد و تمام شرکت کنندگان با رضایت خود در پژوهش شرکت داشتند.

References

- Awosan, C.L.; Hardy, K.V. (2017). Coupling Processes and Experiences of Never Married Heterosexual Black Men and Women: A Phenomenological Study. *Journal of Marital and Family Therapy*. 43(3).
- Azad Armaki, Taqi. (2007). *Sociology of Iranian family*. Tehran: Sama Pub. (Persian).
- Becker, G. (1976). *The Economic Approach to Human Behaviors*. Chicago university Of Chicago press.
- Creswell, John W (2019) *Research Project: Qualitative, Quantitative and Combined Approaches*, Translated by Alireza Kiamanesh Tehran, Jihad Daneshgahi Pub. (Persian).
- Eskandari Cherati, Azar. (2008). "Investigation of social factors affecting the delay of marriage age in Iran with emphasis on Golestan province". *Specialized Sociology Journal of Ashtian Azad University*. 4(3) (Persian).
- Ferguson, S. (2000). *Challenging Traditional Marriage: Never Married Chinese and Japanese American Women*. *Gender and Society*. 14(1).
- Ghanbaribarzain, A., Salmanvandy, S., Fatemi, N. (2018). *An Analysis of the Impact of Premarital Sexual Relations on Marriage Orientation (Case study: Students of University of Isfahan)*. *Strategic Research on Social Problems in Iran University of Isfahan*, 7(3), 33-54. doi: 10.22108/ssoss.2019.113584.1325 (Persian).
- Ganji, M., Piri, H., Vahedian, M. (2021). *Typology of unmarried Ilamian girls According to reasons of Singleness*. *Journal of Woman and Family Studies*, 9(1), 189-212. (Persian).
- Good, W.J. (1963). *World Revolution and family pattern*. New York: Free press. (Persian).
- Hosseini, S., Izadi, Z. (2016). *The Phenomenology of lived Experiences Of Women Over 35 Years of Age Who Have Never Married In Tehran*. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 14(1), 41-72. doi: 10.22051/jwsp.2016.2332. (Persian).
- Karimi, Khadijeh (2009). *A study of changes in marriage indicators in Iran during 1375 to 1385*. The fourth conference of the Iranian Demographic Association. Tehran. (Persian).
- Khosravi, J., Kheeznezhad, O., Darni, H. (2021). *Semantic reconstruction of the experience of celibacy From the perspective of girls 30 years and above the city of Buchanan*. *Women's Strategic Studies*, 23(92), 133-151. (Persian).
- Modarresi Yazdi F, Farahmand M, Afshani S A (2017). *A Study on Single Girls' Social Isolation and Its Effective*

- Socio-Cultural Factors: A Study on Single Girls over 30 Years in Yazd. *Journal of Social Problems of Iran* ۸؛ ۱۴۳-۱۲۱: (۱). (Persian).
14. Mohammadpour, Ahmed. (2012). *Anti-methodology: logic and design in qualitative methodology*. Tehran: Sociologists Press (Persian).
  15. Moffitt, R.A. (2000). *Famale wages, malewages, and The Economic model of marriage: The Evidence* inl. J. waite (ed), *The Ties That bind: perspectives on marriage and cohabitation*. New York: walter de Gruyter.
  16. Ntoimo Lorretta F. C. & Abanihe. Uche, I. (2014). "Determinants of Singlehood: A Retrospective Account by Older Single Woman in Lagos, Nigeria". *Population Studies*. Vol 27, No 2: 386-397.
  17. Parker, K.; Wang, W.; Rohal, M. (2014). "Record shere of Amercians Have never married: As ralues, Economice and Gender patterns change". washing ton, D.c: pew Research center`s asocial: demographic Trends project, September.
  18. Rafipur, Farmarz. (1999). *Explorations and thoughts*. Tehran: Sahami Enteshar Press. (Persian).
  19. Sakhavat, Jafar. (1999). *Sociology of social deviations*. Tehran: Payame Noor Pub. (Persian).
  20. Sediq Orei, Gholamreza. (1995). *Sociology of youth social issues*. Tehran: Jihad Press. (Persian).
  21. Segalan, Martin (1992). *Historical Sociology of the Family*, Translated by Hamid Elyasi, Tehran, Center Publishing (Persian).
  22. Strauss, Anselm; Carbin, Juliet. (2012). *Fundamentals of qualitative research (techniques and stages of grounded theory)*. Translated by: Ebrahim Afshar. Tehran: Ney Pub. Sediq Orei, Gholamreza. (1374). *Sociology of youth social issues*. Tehran: Jihad Press. (Persian).
  23. Thaghavi, Nematollah (2005) *Sociology of family*, Payame Noor University Press.
  24. Talebpour, Akbar (2014) *Sociological explanation of the trend towards peddling: a qualitative research (case study male peddlers in the market and subway in Tehran)* *Marefat Quarterly*, 6(3), 141-163. (Persian).
  25. Yoo, S.H. (2016). "Post ponement and recup eration cohort marriage: The experience of south south korea". *Demogaphic Research*. 35(35): 1045-1078.
  26. zarean, M. (2018). *Investigation of the reasons for delayed marriage from the viewpoint of female students in Tehran*. *Journal of Woman and Family Studies*, 6(2), 86-110. (Persian).